

Nr 316.

Av herr **Westman m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.

Med föranledande av ett av Sociala Jordutredningen den 15 december 1934 avgivet betänkande med förslag till lagstiftning angående skogsfångs- och mulbetesservitut har Kungl. Maj:t genom proposition nr 131 till innevarande års riksdag föreslagit vissa ändringar i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 och lagen den 14 juni 1907 om servitut.

Såsom motiv för sitt framlagda förslag anförde Sociala Jordutredningen, att med hänsyn till det stora antal servitutsupplåtelse, som alltjämt hava giltighet, det är av betydelse att tillse, att de små lägenheter, varom är fråga, på ett betryggande sätt komma i åtnjutande av de rättigheter, som tillagts dem för deras fullständiggande, och att i samband därmed önskvärd reda åvägabringas rörande servitutsförhållandena.

Kungl. Maj:t har emellertid föreslagit sådana uppmjukningar i Sociala Jordutredningens förslag, att ett bifall till propositionen i oförändrat skick i praktiken torde medföra, att de av Sociala Jordutredningen uttryckta önskemålen icke bliva förverkligade. Om man önskar att de mindre jordbruk, varom här är fråga, på ett effektivt sätt skola stödjas, torde en återgång i vissa hänseenden till Sociala Jordutredningens förslag vara erforderlig. Goda skäl synas också tala för Sociala Jordutredningens förslag till ändring i servitutslagen för åstadkommande i visst hänseende av klara lagbestämmelser.

1) Enligt Sociala Jordutredningens förslag skulle i servitutslagen införas en bestämmelse av innehåll, att där för begagnande av servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, visst ställe är bestämt, och det visas att på grund av förhållanden, som icke kunna anses vara av allenast tillfällig natur, servitutet icke kan i full utsträckning nyttjas å därför bestämt område, men å fastigheten finnes annat ställe, varå rättigheten kan utövas utan märkligt ökad olägenhet för fastigheten, må domstol på begäran av ägaren till den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, sedan skogsvårdsstyrelsen blivit hörd, bestämma, att servitutet må nyttjas å sådant område under den tid det icke kan begagnas å det område, som är för detsamma avsett.

I propositionen har departementschefen förklarat sig anse det vara av en utomordentligt stor betydelse för den härskande fastigheten att en dylik förflyttning möjliggöres. Departementschefen har emellertid i anslutning till en hemställan från centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund föreslagit att rätten till servitutsförflyttning begränsas till sådana fall, där servitutets

fulla utnyttjande är för den härskande fastighetens bruk av väsentlig betydelse.

En dylik uppmjukning av bestämmelsen torde göra den fördel, som man avser att bereda den härskande fastigheten, tämligen illusorisk. Det torde nämligen i allmänhet möta stora svårigheter för den härskande fastighetens ägare att bevisa att servitutets fulla utnyttjande är av väsentlig betydelse för fastigheten. Med hänsyn därtill att ökningen i det besvär, som tidigare åvilar den tjänande fastigheten, genom förflyttningen torde bliva obetydlig om ens någon, kan den föreslagna ändringen icke vara av behovet påkallad. Det bör i detta sammanhang anmärkas, att det vid servitutsavtalets ingående måste förutsättas hava varit parternas mening, att den härskande fastigheten skulle för framtiden få sitt husbehov i visst hänseende för all framtid tillgodosett.

2) Med frångående av Sociala Jordutredningens förslag har i departementsförslaget icke intagits någon föreskrift om skyldighet för domstolen att vid behandlingen av mål av förevarande slag införskaffa yttrande av skogsvårdsstyrelsen. Anledningen till denna åtgärd skulle enligt propositionen icke innebära någon ändring i sak, utan endast vara förestavat därav, att bestämmelserna i servitutslagen icke äro begränsade att gälla skogar, som stå under skogsvårdsstyrelsernas tillsyn.

Såsom Sociala Jordutredningen framhållit, torde de fall, då den föreslagna bestämmelsen kan komma att tillämpas på andra än enskilda skogar, vara få, om ens några. Om av rent formell anledning en ändring på denna punkt kan vara erforderlig, synes lämpligast att i överensstämmelse med vad som stadgats i 30 § ägofredslagen utförligt ange vilken skogsmyndighet, som i förevarande fall skall höras, i stället för att som i departementsförslaget helt utesluta bestämmelsen och överlämna till motiveringen att giva föreskrifter i ämnet.

Ett godtagande av detta förslag föranleder ändring av såväl 5 § som 5 a § av departementsförslaget.

3) Bestämningen av de servitut, varom fråga är, har i Sociala Jordutredningens förslag angivits såsom »servitut, bestående i rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter». I departementsförslaget har detta uttryck ändrats till »rätt till skogsfång eller mulbete».

Det av Sociala Jordutredningen föreslagna uttrycket har tidigare införts i såväl jorddelningslagen, 20 kap. 3 §, som i fastighetsbildningslagen, 6 kap. 12 §.

Med hänsyn till betydelsen av att såvitt möjligt samma uttryck användes för samma sak i de olika lagarna föreslås en redigering i överensstämmelse med Sociala Jordutredningens förslag.

4) I 5 a § av departementsförslaget, innefattande bestämmelse om förändring i vissa fall av servitut, bestående i rätt att taga vindfallen och torr

skog, har med avvikelse från vad Sociala Jordutredningen föreslagit men i överensstämmelse med den ståndpunkt som i departementsförslaget, på sätt tidigare nämnts, intagits till frågan om förflyttning av servitut, stadgats såsom villkor för att förändringen av servitutsrätt till vindfallen och torr skog skall kunna medgivas, att servitutets fulla nyttjande är av väsentlig betydelse för bruket av den fastighet till vars förmån det gäller.

Under åberopande av vad som ovan anförts vid förflyttning av servitut, hemställes, att en dylik uppmjukning av sociala jordutredningens förslag icke godtages av riksdagen.

5) I sitt betänkande hade sociala jordutredningen föreslagit att den befogenhet domstol skulle erhålla beträffande förändring av servitut, bestående i vindfallen och torr skog, skulle så utformas, att domstol skulle kunna bestämma, att servitutet i stället skall bestå i rättighet att erhålla den fördel, servitutet avser att bereda fastigheen, i den mån vindfallen och torr skog ej finnes, *efter anvisning* i annat för avsett ändamål tjänligt virke.

Departementschefen har visserligen förklarat, att virkets uttagande i regel bör få ske efter anvisning av den tjänande fastighetens ägare, men har tillika förklarat, att det kunde finnas lämpligt att i särskilda fall tillämpa annan ordning.

Virkes uttagande efter anvisning innebär så påtagliga fördelar ur skogs-vårdssynpunkt, att några undantag från en sådan ordnings tillämpning vid förändringen av rätten till vindfallen och torr skog till rätt att erhålla annat virke icke torde vara påkallad. Det förordas därför att förslaget på denna punkt antages i den av sociala jordutredningen föreslagna lydelsen.

6) I 4 § servitutslagen stadgas, att ägare av fastighet eller gruva, till vars förmån servitut gäller, skall vid servitutets begagnande så förfara, att icke därigenom den fastighet, som av servitutet besväras, mer än nödigt är betungas.

I sitt den 9 december 1918 avgivna betänkande föreslog skogslagstiftningskommittén upptagande i servitutslagen av stadgande om befogenhet för ägare till fastighet, som besväras av servitut för vars begagnande visst ställe icke blivit bestämt, att under vissa förutsättningar påkalla hos domstol att rättens begagnande inskränkes till viss del av fastigheten.

Över skogslagstiftningskommitténs förslag avgav lagrådet yttrande och anförde beträffande nu berörda förslag följande:

»Bestämmelsen i 4 § av ifrågavarande lag läser kunna föranleda till att en rätt till skogsfång och mulbete, som icke vid sin uppkomst är bestämd att tillgodogöras å visst ställe, kan av domstol begränsas till viss del av den tjänande fastigheten. Förutsättningen härför är emellertid, att en dylik begränsning icke i något hänseende innefattar en inskränkning i servituthavarens rätt. Endast om flera möjligheter till servitutets begagnande finnas, vilka var för sig för den härskande fastigheten erbjuda samma fördel, samt någon av dem medför särskild olägenhet för den tjänande fastig-

heten kan domstol föreskriva en begränsning till någondera av de andra möjligheterna. I sakens natur ligger, att en dylik begränsning endast gäller tillsvidare. Skulle av någon anledning — mellankommande skogslagstiftning, som inskränker avverkningen på området, stormskada, brand eller annat — servitutet med den av domstolen föreskrivna begränsningen ej längre kunna tillgodogöras med samma fördel som innan begränsningen skedde, är servitutshavaren befogad att ånyo komma i utövning av servitutet å hela fastigheten, i den mån så erfordras för tillgodosende av hans rätt. Servitutsrätten vilar alltså även efter den skedda begränsningen å fastigheten i dess helhet; det är endast dess utövning, vilken temporärt regleras enligt 4 § av lagen.

I det remitterade förslaget till ändrad lydelse av 5 § servitutslagen föreslås däremot i andra stycket införandet av rätt för ägaren till den tjänande fastigheten att få ett dylikt servitut definitivt begränsat till viss del av fastigheten. Såsom villkor härför stadgas, bl. a., att inskränkningen kan ske utan förfång för den egendom, till vars förmån servitutet gäller. Det synes emellertid ofrånkomligt, att en dylik inskränkning städse medför ett visst förfång, nämligen så till vida, att begränsningen till en viss del av fastigheten innebär möjlighet att servitutet på grund av mellankommande omständigheter i framtiden ej längre kan uttagas på det till vidden begränsade område, som å servitutet anvisats med befriande av den övriga delen av fastigheten. I följd härav vill det synas, som om det föreslagna stadgandet, sådant det avfattats, i själva verket aldrig skulle kunna vinna någon tillämpning.

Skulle tilläventyrs meningen därmed vara, att man icke har att taga hänsyn till förfång av nyss angivna beskaffenhet, utan att inskränkning i nämnda ordning bör tillåtas, så snart det må antagas, att servitutet kan till fullo uttagas på det begränsade området lika väl som på hela fastigheten, varför man har att bortse från sådana servitutsrätten inskränkande omständigheter, som lika väl kunnat inträffa, om servitutet fortfarande legat å fastigheten, så är stadgandet icke av beskaffenhet att kunna förordas. Väl kan en servitutsrätt, som belastar en hel fastighet, vara för denna mycket betungande. Men i de flesta fall lär tillräcklig lindring kunna vinnas genom tillämpning av 4 §, och att därutöver i skogsvårdens eller annat den tjänande fastighetens intresse medgiva en direkt minskning i den en gång upplåtta rätten synes icke vara tillrådligt.

Beträffande tredje stycket av 5 § servitutslagen i dess föreslagna nya lydelse är givetvis frågan om påföljden därav att ägaren av den tjänade fastigheten vidtagit någon åtgärd, som leder till att servitutet icke kan begagnas, av beskaffenhet att rätteligen böra besvaras enligt allmänna civil- eller kriminalrättsliga regler. Inträffar åter det fall, att servitutets begagnande förhindras därigenom att myndighet enligt skogsvårdslagen vägrat tillstånd till avverkning eller eljest på grund av myndighets beslut, lär gällande lag ej föranleda därtill att servitutshavaren å nämnda omständighet skulle kunna grunda något anspråk att få åt sig anvisat annat område å den tjänande

fastigheten än det av servitutet omfattade. Och att nu, på sätt förslaget innebär, under viss förutsättning tillerkänna servitutshavaren en dylik rätt synes ej hava skäl för sig; huruvida han må vara berättigad att på detta eller annat sätt erhålla gottgörelse för den förlust han lider är en fråga, vars lösning fortfarande liksom hittills må bliva beroende på de villkor, under vilka servitutet är lagt å den tjänande fastigheten, och som förty bör bedömas efter allmänna rättsgrundsatser.»

Sociala jordutredningen har upptagit spörsmålet till behandling och i sitt betänkande härom anfört:

»Utan att närmare ingå på lagrådets nämnda tolkning av innebörden av 4 § servitutslagen vill sociala jordutredningen emellertid framhålla, att denna tolkning icke synes hava kommit i tillämpning i praktiken. Då behovet alltså kvarstår av bestämmelser, som möjliggöra för ägaren av den tjänande fastigheten att skydda sig mot att servitutsrätt vårdslöst utövas t. ex. genom onödigt huggande å försöksodlingar, värdefulla skogbestånd o. d. har sociala jordutredningen ansett lämpligt, att de anmärkta principerna klart komma till uttryck i lagen. Finnes beträffande servitut, som omfattar rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, ej visst ställe bestämt för rättighetens begagnande och kan fördel beredas den tjänande fastigheten därigenom att viss del av fastigheten undantages från servitutets utövning, bör alltså domstol kunna på begäran av fastighetens ägare bestämma, att sådan del skall undantagas för den tid, servitutet kan utan förfång för den härskande fastigheten tillgodogöras på återstående delen av den tjänande fastigheten. Sådant beslut bör meddelas först sedan skogsvårdsstyrelsen avgivit yttrande i ärendet.»

I propositionen nr 131 har föredragande departementschefen visserligen förklarat, att någon invändning i sak mot Sociala Jordutredningens förslag icke vore att göra, men har ansett det knappast nödvändigt att upptaga det föreslagna tillägget i lagen och fördenskull icke velat biträda Sociala Jordutredningens förslag.

Sociala Jordutredningen har efter ingående undersökningar funnit erforderligt, att i servitutslagen införes en tydlig bestämmelse för att ägarna av berättigade och förpliktade fastigheter skola erhålla kännedom om sin ömse-sidiga rättsställning i detta viktiga avseende. Sådan bestämmelse torde därför böra nu införas.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen ville antaga Kungl. Maj:ts proposition nr 131 i nedanstående ändrade lydelse beträffande servitutslagen:

4 §.

Ägare — — — betungas.

Finnes beträffande servitut, som omfattar rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, ej visst ställe bestämt för rättighetens begagnande, och kan fördel beredas den fastighet, som av servitutet

besväras, därigenom att viss del av fastigheten undantages från servitutets utövning, må på begäran av fastighetens ägare domstol bestämma, att sådan del skall undantagas för den tid, servitutet kan utan förfång för den egendom, till vars förmån det gäller, tillgodogöras på återstående del av fastigheten.

Innan beslut meddelas, skall domstolen i ärendet höra skogsvårdsstyrelse, stiftsnämnd, skogsstatstjänsteman eller annan myndighet, envar beträffande skog, som står under myndighetens uppsikt och förvaltning.

5 §.

Nu är — — — första domstolen.

Innefattar servitutet rättighet till skogsfång och mulbete eller endera av dessa rättigheter, må förflyttning jämväl ske på yrkande av ägaren av den fastighet, till vars förmån det gäller, såframt servitutet på grund av ändrade förhållanden ej kan i avsedd utsträckning begagnas å det därför bestämda stället; dock att förflyttningen ej må medgivas om märklig olägenhet därigenom skulle tillskyndas den av servitutet besvärade fastigheten. Domstolen äger bestämma, att förflyttning skall ske allenast för viss tid. Innan beslut meddelas, skall domstolen i ärendet höra skogsvårdsstyrelse, stiftsnämnd, skogsstatstjänsteman eller annan myndighet, envar beträffande skog, som står under myndighetens uppsikt och förvaltning.

Om förflyttning — — — — — särskilt stadgat.

5 a §.

Kan servitut, som innefattar rätt att taga vindfallen eller torr skog och som ej är till tiden begränsat, icke i avsedd utsträckning begagnas på grund av ändrade förhållanden, som medfört bristande tillgång å sådan skog, må domstol på yrkande av ägaren till den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, förordna om sådan förändring av servitutet att det skall omfatta även rätt att efter utsyning i erforderlig utsträckning taga annat virke; dock att förändringen ej må medgivas om märklig olägenhet därigenom skulle tillskyndas den av servitutet besvärade fastigheten. Domstolen äger meddela föreskrift om sättet för virkets uttagande. Innan beslut meddelas, skall domstolen i ärendet höra skogsvårdsstyrelse, stiftsnämnd, skogsstatstjänsteman eller annan myndighet, envar beträffande skog, som står under myndighetens uppsikt och förvaltning.

Är för servitutets begagnande visst ställe bestämt, må förändring varom nu sagts äga rum allenast såframt erforderlig tillgång å vindfallen eller torr skog ej kan beredas genom förflyttning enligt 5 § andra stycket.

Stockholm den 17 mars 1936.

K. G. Westman.

Gustaf Tamm.

Elof B. Andersson.